

सम्पादकीय

चुनावबाट भागेर हुँदैन

माघ ११ गते हुने राष्ट्रियसभा निर्वाचनमा १३ दलले सहभागिता जनाउने भएका छन्।

राष्ट्रियसभा निर्वाचनमा सहभागी हुनका लागि दल दर्ता गराउने आइतवार अन्तिम दिनसम्म १३ दलले दल दर्ताको प्रक्रिया पूरा गरेको निर्वाचन आयोगले जनाएको छ। फागुन २१ गतेका लागि तोकिएको प्रतिनिधिसभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि भने हालसम्म ५६ दल दर्ता भएका छन्। आयोगका सहप्रवक्ता कुलबहादुर जिसीका अनुसार दुवै निर्वाचनका लागि दर्ता हुने दलको संख्या १३२ पुगेको छ।

प्रतिनिधिसभा निर्वाचनका लागि आइतवार मात्र १६ दलले निवेदन दिएका छन्। नेपाली कांग्रेससहितका १६ दलले प्रतिनिधिसभा निर्वाचनका लागि दल दर्ता गराएका हुन्। निर्वाचन आयोगको स्वीकृत कार्यक्रमअनुसार प्रतिनिधिसभाका लागि यही मङ्सिर १ गतेदेखि १० गतेसम्म दल दर्ताका लागि समय दिइएको छ।

तीन दिन बाँकी हुँदासम्म नेकपा एमालेले दल दर्ता गरेको छैन। निर्वाचनका लागि जारी हुने निर्वाचन आचारसंहिताको प्रारम्भिक मस्यौदामाथि सुझाव दिने समय आइतवार सकिएको छ।

अब प्राप्त सुझाव समेटेर माघको १-२ गते आचारसंहिता जारी गर्ने आयोगको तयारी रहेको छ। लोकतन्त्रमा विश्वास गर्ने कुनै पनि राजनीतिक दल निर्वाचनबाट भाग्दैन। निर्वाचन नै लोकतन्त्रको आधार हो। निर्वाचनमार्फत प्राप्त हुने जनादेशले नै जनताले चाहेको परिवर्तन संस्थागत गर्न सकिन्छ। जेनजी आन्दोलनपछिको नयाँ परिवेशमा मुलुक निर्वाचनमय बन्दै छ। आगामी फागुन २१ गते प्रतिनिधि सभा निर्वाचन गराउने म्यान्डेट पाएको अन्तरिम सरकार चुनावी वातावरण बनाउन प्रयासरत छ। सबै राजनीतिक दललाई चुनावमा भाग लिने वातावरण बनाउनु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो। राजनीतिक दलले सभा, सम्मलेन, बैठक, अन्तर्क्रियामार्फत आफ्ना चुनावी एजेन्डा मतदातामाफ्न पुर्‍याउन पाउनु पर्छ। मतदाताको चाहना बुझ्न दलहरू जनताको घरदैलोसम्म पुग्न पर्छ। मतदाताले आफ्नै रोजेको दलको उम्मेदवारलाई बिनाहस्तक्षेप मतदान गर्ने अवसर दिलाउन राज्य संयन्त्र परिचालित हुनु पर्छ। स्वतन्त्र र निर्भय रूपमा भाग लिने वातावरण बनाउन सकिएन भने चुनाव गराउन गाह्रो हुन्छ। चुनावमार्फत चाहेको परिवर्तन गराउने मत नै निर्णायक हुने भएकाले आममतदाताले सही दलको सही उम्मेदवारलाई आफ्नो अमूल्य मत दिएर जिताउनु प्रमुख दायित्व हो। यसका लागि सबै पक्षबाट रचनात्मक सहयोग अपेक्षित हुन्छ।

• रामनारायण बिडारी

विसं २०३१ देखिको राजनीतिक आन्दोलनलाई नियालेर हेर्दा २०८२ को आन्दोलन एक प्रकारको विद्रोह जस्तो देखिन्छ। हुन त विद्रोह एकैले पनि गर्न सकिन्छ। विद्रोही एकैले पनि हुन्छन्। सक्रिय विद्रोह पनि हुन्छ। विद्रोहीले विद्रोह गर्दा नतिजा प्राप्त गर्न पनि सक्छन्, नगर्न पनि सक्छन् अर्थात् सफल वा असफल दुवै हुन सक्छन्। कलिला बालबालिकाबाट विद्रोहकारी परिवर्तन सम्भव छ। विद्रोह भनेको बेठिक भत्काइदिने र ठिक बनाइदिने हो। समाजको बेथिति भत्काइदिने र थिति बसालिदिने नीति नै विद्रोहको सार हो। संसारमा धेरै विद्रोही जन्मिए। बुद्ध पनि विद्रोही नै थिए। मार्क्स पनि विद्रोही नै हुन्। ग्यालिग्लियो, सुक्रात, लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, रूपचन्द्र विष्ट, रविन्द्रनाथ टैगोर, वरनाड रसल्स जस्ता पनि विद्रोही नै हुन्। आइन्सटाइन, न्युटन पनि समाजका विद्रोही नै हुन्। विद्रोह गर्न पाउनु व्यक्तिको जन्मसिद्ध अधिकार हो। विद्रोहीलाई सुन्ने बुझ्ने विद्वान्हरूले गर्छन्। मूर्खले विद्रोही सक्ने नीति बनाउँछन्। विद्रोही मास्न सकिँदैन, यो त रक्तबीज जस्तो गरी आउँछ। विद्रोहले नै समाजको विकास हुन्छ। बेठिक नास हुन्छ र ठिक सुरु हुन्छ। बेठिक भत्काउने र ठिक बनाउने ज्ञान नै थाहा हो। सत्य ज्ञानको नाम हो, ठिक कामको नाम हो। थाहा यी दुवैको नाम हो।

• इन्द्रबहादुर श्रेष्ठ

जब बिहानीको सूर्य हिमालको टाकुरामा ठोकिन्छ र पहिलो किरणले हाम्रो माटोलाई स्पर्श गर्छ, तब हामी नेपालीले एउटा शाश्वत प्रश्नको सामना गर्नु पर्छ- हाम्रो यात्राको दिशा कुन हो ? के हामीले आफ्नो मौलिक पहिचान बिर्सेर अरूको पदचाप पछ्याइरहुनु पर्छ ? यो ज्ञानको द्रुत प्रवाह भएको युग हो, जहाँ विश्वका विचारहरूले हरेक मनलाई प्रभावित गर्न खोज्छन्। कसैले कार्ल मार्क्स र माओका कठोर दर्शनमा मुक्ति देख्छन्, कसैले गान्धीको अहिंसात्मक बाटोलाई पछ्याउँछन्। विश्वका यी महान् चिन्तकका विचारलाई अध्ययन गर्नु ज्ञानका लागि अवश्यै महत्त्वपूर्ण छ तर हाम्रो धरातलीय यथार्थ र हाम्रो गन्तव्यको मार्गीचित्र कोन हामीले आफ्नै घरको दियो बाल्नु अपरिहार्य छ। हामीलाई थाहा हुनु पर्छ कि हाम्रो जीवनको गहिाइ, हाम्रो मानवीय भावनाको जग र हाम्रो सामाजिक सद्भावको मूल स्रोत हामीभित्रै, हाम्रो प्राचीन सभ्यतामा छ।

हाम्रो गौरवशाली पूर्वीय दर्शनले हामीलाई दिएका अमूल्य सूत्रहरू विश्वका कुनै पनि आयातित दर्शनभन्दा कम छैनन्, बरु मानवीय भावनामा बढी उत्कृष्ट छन्। 'वसुधैव कुटुम्बकम्' को घोषणाले संसारलाई एउटै परिवार ठान्ने उच्चतम सहिष्णुताको पाठ पढाउँछ। यो कुनै भौगोलिक वा राजनीतिक सीमाले बाँधिएको सङ्कीर्ण विचार होइन, यो त विश्व भाइचारा र शान्तिपूर्ण सहअस्तित्वको आधारभूत दर्शन हो। त्यस्तै, जब हामी निष्काम भावले 'सर्वे भवन्तु सुखिनः' (सबै सुखी होऊन्) भनी कामना गर्छौं, तब त्यहाँ स्वार्थको कुनै स्थान बाँकी रहँदैन; यो सर्वव्यापी कल्याणको चाहना नै हाम्रो मानवीय भावनाको सर्वोच्च अभिव्यक्ति हो। भौतिक दर्शनहरूले वर्ग-सङ्घर्ष र द्वन्द्वको कुरा गर्दा, हाम्रा यी दर्शनले समन्वय, सद्भाव र सार्वभौम कल्याणको मार्ग देखाउँछन्। अभ्

सप्रेको समाज थाहा पाएर सप्रे भने बिप्रेको समाज भ्रममा परेर बिप्रे। यही द्वन्द्व नेपालमा चलिरहेको छ। लामो समय नेपालले राजनीतिक आधार समाल्न सकेको थिएन। अहिले २०७२ बाट राजनीतिक आधार समाउन संविधानले सकेको छ तर संविधानको पालना गर्न पर्ने राज्यका निकाय वा पदाधिकारीले संविधान पालना गर्न सकिरहेका छैनन्। यो संविधान राजनीतिक स्थिरताका लागि आयो तर पदाधिकारीले स्थिर सरकार चलाउन सकेनन्। यो संविधान भ्रष्टाचार रोक्न आयो तर भ्रष्टाचारीलाई तह लगाउने निकाय सक्षम भएन। यो संविधान वाक् तथा प्रकाशन स्वतन्त्रताका निम्ति पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता लिएर आयो तर सरकारले त्यो पचाउन सकेन। संविधानले सबै धर्मको सम्मान र संरक्षण गर्ने कुरा गन्यो सरकार र राजनीतिक दलले सो पालना गर्न सकेनन्। संविधानले स्वतन्त्र तथा स्वच्छ न्यायालयको कल्पना गरेको थियो तर दलहरूले दलीयकरण गर्ने प्रयास तीव्र रूपमा गरे।

भदौ २३ मा भएको युवा आन्दोलन र २४ को अपराधजन्य कार्य हुन पुग्यो। दुवै घटनालाई सूक्ष्म रूपमा अध्ययन र मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक छ। २३ गते जेनजीको नामबाट घोषित आन्दोलन वैधानिक रूपमा थियो। आन्दोलनको उद्देश्य पनि पवित्र थियो। यसलाई सफल पार्न गरिएको आन्दोलन पनि सफा नियतका साथ गरिएको थियो। धेरैले लामो समय योगदान गरेर वा बलिदान गरेर प्राप्त गरेको वाक् तथा प्रकाशन स्वतन्त्रताको नतिजा सामाजिक सञ्जाल सञ्चालन थियो। यो हरेक व्यक्तिकहाँ पुगे सञ्चार साधन थियो। देश दुनियाँ थाहा पाउने माध्यम थियो। यसलाई तत्कालीन सरकारले बुझिहीनता कार्य गरेर बन्द नै गरिदियो। उक्त बन्द

खुलाउने उद्देश्य यो आन्दोलनको थियो।

अर्को देशमा व्याप्त भ्रष्टाचार थियो। सबै जसो पदाधिकारी भ्रष्टाचारमा लिप्त थिए। नेता, दल, कार्यालय, निकाय सर्वत्र भ्रष्टाचार थियो। यसलाई हटाउने नारा यो आन्दोलनको थियो। यो दुवै माग जनतासँग सरोकारको थियो। यो माग सरकारले २२ गते नै पूरा गर्न सक्थ्यो। भ्रष्टाचारसम्बन्धी कुरा एक स्वतन्त्र संयन्त्र बनाएर अनुसन्धान गराउने कार्य गर्न पनि सक्थ्यो तर सरकारले यसलाई बेवास्ता गरेर बस्यो। २३ गते राति सामाजिक सञ्जाल खोल्न सक्ने सरकारले २२ गते नै खोल्न सक्थ्यो तर उसले सो कुरा मानेन, घमण्डी बन्यो। २३ गते उपत्यकाभित्रका सबै विद्यालय ९ बजे नै छुट्टी दिएर परिणामतः सबै विद्यार्थी आन्दोलन स्थलमा आए। कलेजका विद्यार्थी आफ्ना मागप्रति विश्वस्त थिए। गोली चलाउने कुरा कल्पना पनि गर्दैनथे दुवकसँग आन्दोलनमा होसिएर समावेश भए।

नेतृत्वले घुसपैठको योजनातर्फ ध्यान दिन सकेन। आन्दोलन शान्तिपूर्ण नै थियो एक्कासि भड्काइयो, र अन्धाधुन्दा गोली चल्‍यो। ५ बजेसम्ममा त १९ जना सहिद भइसकेको विषय प्रचारमा आयो। सामाजिक सञ्जाल खुलेको घोषणा सरकारले गन्यो। यो कार्यले गर्दा आमजनतामा आक्रोश बढ्यो। रातभरमा षडयन्त्रकारीले अनेक योजना पनि बुन्ने/बनाउने गरे। गृहमन्त्रीले राजीनामा पनि गरे तर ती अबोध बालबालिका बिनाकारण मारिएकोमा सहन सक्ने धैर्यता सबैमा कहाँ थियो र ! रातभर रोए कराए। बिहान सरकारले चक्रपथभित्र कर्फ्य जारी गन्यो। जनता भन्नु आक्रोशित

इतिहासका गौरवशाली अध्यायहरूबाट प्रेरणा लिँदै, हामीले वर्तमानका कर्मवीरलाई पनि पढ्नु उत्तिकै आवश्यक छ। हाम्रो देशको माटोमा अहिले पनि त्यस्ता व्यक्तित्व छन्, जसले आयातित सिद्धान्तको सहारा

निल्ई, आफ्नै ज्ञान र विवेक प्रयोग गरेर देशको सेवामा जीवन समर्पित गरेका छन्। योगी नरहरिनाथको इतिहास, संस्कृति र राष्ट्रियताप्रतिको अटल समर्पण, दयावीरसिंह कंसाकारको समाजसेवा र परोपकारको भावना, खप्तड बाबाको आध्यात्मिकता र प्राकृतिक जीवशैली, सन्दुक रुइतको मानवतावादी चिकित्सा सेवा, जसले हजारौं विपनको जीवनमा उज्यालो भरिदियो, महावीर पुनको वैज्ञानिक सोच र ग्रामीण क्षेत्रको प्राविध विकासका लागि गरेको त्याग, र भगवान् कोइरालाको स्वास्थ्य सेवामा पुर्‍याएको अतुलनीय योगदान- यी सबै व्यक्तित्व नेपाल आमाका असल सन्तान हुन्। उहाँहरूले आफ्नै धरातलका समस्या बुझेर,

भए। यो सबै सरकारको दम्भको कारण भइरहेको थियो। बिस्तारै आक्रोशित जनताको भिड चक्रपथबाहिर एकत्रित भई शासनमा बसेका नेताको घरमा आक्रमण गर्न पुग्यो। यही मौकामा विभिन्न ठाउँमा रिसइबी साँध्ने, डाहा गर्नेहरूले पनि उपयुक्त मौका पाए। जसका कारण निर्दोष वा यो सत्तामा नभएका वा सत्ताका विरोधीको निजी घरमा पनि आक्रमण हुन पुग्यो। जनताको आक्रोशलाई घुसपैठ समूहले दुरुपयोग गर्दै राज्यको सम्पत्तिमाथि धावा बोल्न थाले। राणाकालमा बनेका दरबार यसभन्दा अगाडिका आन्दोलनले तहसनहस गरेन, संरक्षण गरेर राखेकाले नै आज ती दरबार राज्यले प्रयोग गर्न पाइरहेको छ। भदौ २४ को त्यो अपराधजन्य कार्यकै कारण ती राणाका सम्पत्ति ध्वस्त संस्था भए। जसले नेपाली जनतामा ऋण अर्भै बढाउँदै लैजाने छ।

देशमा संविधान सभाबाट जारी भएको संविधान पनि छ। यो संविधान विश्वको लोकतान्त्रिक संविधानमध्येकै हो। संविधानको प्रयोगकर्ता पदाधिकारी र निकायले नै गलत तरिकाले सञ्चालन गरेको कारण देश गरिब भयो र जनताको थाप्लोमा ऋण थप हुने कार्य भइरहेको छ। राजनीतिक दलले निश्चित राजनीतिक मार्गदर्शन अभ्रै दिन सकेका छैनन्। आपसमा भिडन्तमा छन्। जेनजी समूह, राष्ट्रपति, प्रधान सेनापतिका बिचमा भदौ २५/२६ गते बाताँ हुँदा सम्झौता गरिनु पर्दथ्यो। पहिलो संविधान संशोधन गर्ने, यसका निम्ति भइरहेको संसदलाई एक दिनका निम्ति बोलाउने र त्यसले संविधान संशोधन गर्ने अनि त्यही दिन संसद् भङ्न गर्न सक्नुपर्थ्यो। दोस्रो, आन्दोलनलाई दमन गर्ने

आफ्नै स्रोतसाधनको बलमा समाधानको बाटो पहिल्याउनुभएको छ। यी कर्मवीरलाई पढ्नु भनेको केवल जीवनी पढ्नु होइन, यो त कर्म, त्याग र सेवाको उच्च मानवीय भावनालाई पछ्याउनु हो, जसले हामीलाई सच्चा राष्ट्रप्रेम भनेको भव्य भाषणमा होइन, आफ्नै कर्मभूमिमा पसिना बगाउनुमा निहित छ भन्ने सिकाउँछ।

सत्य के हो भने, कुनै पनि राष्ट्रको वास्तविक दर्शन त्यहाँका जनताको जीवनमा भत्किन्छ। यसैले, हामीले विदेशी सिद्धान्तका सैद्धान्तिक

र फौजदारी अपराध गर्नेलाई कानुनबमोजिम दण्ड दिन आयोग गठन गर्ने र सोही दिनबाट दोषीलाई पक्राउ गरी म्याद थप गर्ने। तेस्रो, भ्रष्टाचारीलाई कारबाही गर्न उच्चस्तरीय सम्पत्ति छानबिन न्यायिक आयोग बनाउने। चौथो, १० जनाको मन्त्रीमण्डल चुनावका लागि गठन गर्ने। जसमा युवा पुस्ता र विज्ञ राख्ने। यो काम तत्काल गर्नुपर्ने थियो।

माथि उल्लिखित कार्य त्यस बेला हुन सकेन। आज पनि आन्दोलनको म्यान्डेट वा युवापुस्ताको माग पूरा हुन सकेको छैन। विद्रोहीको मर्यादा भएन। राष्ट्रको दुल्लो क्षति हुन पुग्यो। निर्दोष व्यक्तिको सम्पत्ति नोक्सान पुर्‍याएर उसलाई मानसिक पीडा दिइयो। युवापुस्ता र विद्रोही भन्नु पीडामा पुगे। भ्रष्टलाई खास असर परेन। राजनीतिमा उलटपुलट भएन। सरकार मात्र बदलियो। रीतिथिति बदलिएन।

यस्तो अवस्थामा सबै राजनीतिक दलको गोलमेच सम्मेलन गरी विद्रोहीसमेत समेटेर संविधानका केही प्रावधान संशोधन गरेर तोकिएको भित्तमै निर्वाचन सम्पन्न गर्ने दिशामा अग्रिम बढ्नु पर्छ। यो सरकार र दल साथै विद्रोही युवाले सुफ्रबुधको साथ काम गर्न एक दिनका लागि मात्र संसद् ब्यूँताउने र संविधान संशोधन गर्ने, १६ वर्ष पुगेकाले भोट हाल्न पाउने व्यवस्था गर्ने, १८ वर्ष पुगेकाले प्रतिनिधि सभामा उठन पाउने, प्रत्यक्ष निर्वाचन हुने, विज्ञहरू मन्त्री हुनेलागतका अन्य उपयुक्त संशोधन गर्ने। त्यसपछि संसद् विघटन हुने यो सरकारमा युवा मन्त्री थप गर्ने। निर्वाचन सबै मिलेर सम्पन्न गर्ने। यो नै अहिलेको मुख्य काम हो। यसो गर्दा संविधानले छेक्छ भने कुरा आउँछ तर छेक्दैन। सबै बसेर बहस गर्न सकिन्छ। सरकारले त्यसको पहल गरोस्।

आवश्यकतामा आधारित हुनु पर्छ। हामीले हाम्रै स्रोत र साधनको पहिचान गरेर, हाम्रै सम्भावनालाई पहिल्याएर देशलाई समृद्धिको बाटोमा डोर्‍याउनु पर्छ।

राष्ट्रियताको मर्म केवल भूगोलमा सीमित हुँदैन, यो त देशको भाषा, संस्कृति, रीतिरिवाज र विविधतामा जीवित रहन्छ। नेपाल अनेकौँ जातजाति, भाषाभाषी, धर्म र संस्कारको एक सुन्दर बगैँचा हो। हाम्रा भाषा नेपाली, मैथिली, भोजपुरी, नेवारी, लिम्बू, राई, तामाङ आदि केवल बोलीचालीका माध्यम मात्र होइनन्, यी त हाम्रा सभ्यता र इतिहासका अमूल्य निधि हुन्। यी भाषा जोगाउनु भनेको हाम्रो मौलिक ज्ञान र पहिचानलाई जोगाउनु हो। त्यस्तै यहाँका विभिन्न जातजाति, संस्कार, धर्म, रीतिरिवाज पढ्नु र बुझ्नु भनेको एकले अर्कालाई सम्मान गर्नु हो। यो सद्भाव नै हाम्रो राष्ट्रिय शक्तिको मूल आधार हो। हामीले संस्कार जोगाउनु पर्छ भन्नुको अर्थ पुरातनवादी बन्नु होइन, बरु हाम्रो नैतिक, सामाजिक र मानवीय मूल्यलाई समयसापेक्ष परिमार्जन गर्दै संरक्षण गर्नु हो। यो विविधता नै हाम्रो राष्ट्रिय पहिचानको मुकुट हो, जसले हामीलाई विश्वसामु एक विशिष्ट र मौलिक राष्ट्रको रूपमा स्थापित गर्छ।

यसैले अब हामीले अन्यत्र आँखा वौडाउने होइन, आफ्नै धरातलमा खुट्टा टेकेर अघि बढ्नु पर्छ। हामीले संसारका सबै दर्शन पढ्दैौं भने पनि, जबसम्म हामी आफ्नै सहिदलाई पढ्दैनौं- उनीहरूको त्यागलाई बुझ्दैनौं, तबसम्म हाम्रो देशभक्ति अधुरा रहन्छ। उनीहरूको रागले सिञ्चित यो माटोले हामीबाट आफ्नोपन, स्वाभिमान र निस्वार्थ सेवा मागेको छ। हामीले आयातित विचार र नक्कलबाट माथि उठेर, आफ्नै राष्ट्रिय विभूतिको त्यागबाट प्रेरणा लिई, आफ्नो निराशा- यी सबै हाम्रा सभाका कथा हुन्। यी कथामा अभाव छ तर त्योभन्दा ठुलो आशा र समस्या छ तर त्योभन्दा ठुलो सम्भावनाको बीज छ। हाम्रो पहिलो कर्तव्य यही हुनु पर्छ कि हामीले यी कथाहरूलाई केवल पढेर मात्र नखेाउँ, बरु तिनको मूल कारण पत्ता लगाऊँ र समाधानका लागि कम्मर कसौं। हाम्रो शिक्षा, हाम्रो राजनीति, हाम्रो अर्थतन्त्र, सबै यही देशको माटो, यही देशका जनताको

Pratidin National Daily

प्रतिदिन

तपाईं जहाँ भएपनि

प्रतिदिन दैनिक तपाईंसँगै

ताजा र विश्वसनीय खबरको लागि

लगइन गर्नुहोस्

www.pratidindaily.com

